

ALICE HOFFMAN

**TOEN WE
WEGVLOGEN**

Uit het Engels vertaald door
Saskia Peterzon-Kotte

FONTAINE KINDERBOEKEN

Hoe heerlijk is het, dat niemand een minuut
hoeft te wachten met te beginnen de wereld
langzaam te doen veranderen...

Anne Frank

Er is een dag die je nooit vergeet, de dag waarop de hele wereld verandert.

Als je je ogen dichtdoet, wordt licht donker, er komt nooit een einde aan de nacht, beesten lopen los door de straat en de sterren vallen uit de lucht. Het ene moment was je jong, en daarna ben je ineens veel te oud. Je hebt jaren geleefd in een paar minuten, en tientallen jaren in een paar weken.

Je wilde reizen, je wilde opgroeien, je wilde mooi zijn, je wilde verliefd worden. Je wilde zoveel dat je hart in tweeën brak. Maar een half hart is beter dan geen hart, en jouw hart is sterker dan iedereen denkt.

Je herinnert je alles.

Je ziet de blaadjes aan de iepen langs de grachten groen worden na de voorjaars sneeuw. Vogelzang stijgt op van de takken, en de belletjes boven de deur van de boekhandel rinkelen nog steeds. Er zit een reiger op een balkon, een vogel die geluk brengt. Je draagt twee truien en een jas, al is het een warme dag. Op het moment dat je zwarte motten uit diep kreupelhout omhoog ziet komen, kun je amper ademhalen. Op dat ogenblik besef je ineens dat je misschien niet altijd bij je dierbaren zult blijven. Er gebeurt iets om je heen.

Dat is het moment waarop je begrijpt dat het verhaal kan veranderen.

DEEL EEN

ZUSJE

Amsterdam,
mei 1940

Er waren eens twee zussen. De ene was mooi en beschaafd, en de andere zag de toekomst en stapte erin. De ene plantte een rozenstruik, maar de andere zag dat elke witte bloem rood werd. De ene deed wat haar gezegd werd, maar de andere schreef alles op wat ze gezien had.

Als je het opschrijft, kunnen ze niet doen alsof het nooit gebeurd is.

1

Ze liepen door de Rivierenbuurt in Amsterdam naar huis op de dag voordat alles veranderde. De zussen scheidden drie jaar in leeftijd, en nu ze veertien en bijna elf waren, waren ze zo'n beetje in ieder opzicht elkaars tegenpolen. Margot, de oudste, was mooi, al leek ze dat zelf niet te weten. De jongste, Anne, was altijd jaloers geweest op haar zus, want Anne leek misschien gewoontjes als je haar niet kende. Ze had lichtbruine ogen en donker haar, en ze was altijd nieuwsgierig, maakte mensen aan het lachen en praatte onophoudelijk terwijl ze haar klasgenoten vermaakte, zelfs tijdens de lessen. Toch vonden sommige mensen haar koppig en eigenwijs. De meeste mensen hadden geen idee wie ze diep vanbinnen was.

Soms spraken de zussen na school af om samen naar huis te gaan. Dan reed Margot een stukje om zodat ze haar zusje kon oppikken, en liep ze daarna met de fiets aan haar hand. Het was maar tien minuten lopen als ze snel waren, wat zelden zo was, want het was lekker weer en vandaag treuzelden ze langer dan anders. De wereld leek die dag perfect, met de zon die fel tussen de takken van de bomen door scheen. Waarom zouden ze zich naar huis haasten, waar er klusjes op hen wachtten? Ze waren jonge meisjes, verliefd op het leven en op alle mogelijkheden van een prachtige toekomst. Het was mei, hun lievelingsjaargetijde, het seizoen waarin de vogels terugkeerden om nesten te maken in de bomen langs de rivier en de grachten. Alleen de eksters bleven het hele jaar en wisten de ijsskoude winters te overleven, maar nu wemelde het in de lucht van de trekvogels die terugkeerden uit Spanje en Marokko.

‘Laten we naar Oase gaan,’ stelde Anne voor. Dat was hun favoriete ijssalon, en als het had gekund, zouden ze er elke dag naartoe gaan.

‘Je weet best dat we dat niet kunnen doen,’ antwoordde Margot, altijd de verstandigste van de twee.

‘Niet kunnen of niet willen?’ vroeg Anne grijnzend. Laten we doen wat niet mag, spoorde ze haar oudere zus vaak aan. Laten we een beetje risico nemen. ‘We zijn nu

toch al te laat,' zei ze vrolijk. 'Dan kunnen we er net zo goed naartoe gaan.'

Ze kwamen onderweg naar huis toch al langs de ijs-salon. Naar huis gaan betekende huiswerk maken en de tafel dekken en luisteren naar de vragen en oordelen van hun moeder over hoe ze hun dag hadden doorgebracht. Anne vond het heerlijk om door de straten van hun drukke buurt naar het Merwedeplein te lopen, waar ze woonden, niet ver van de Amstel. Het was een buurt vol fietsen en auto's, en de zussen keken altijd uit naar de bloemenman, wiens kar werd voortgetrokken door een enorme hond.

'Laten we hem mee naar huis nemen,' zei Anne toen ze de gigantische witte hond trouw de kar zagen trekken, die volgeladen was met tulpen van de bollenvelden uit de bollenstreek.

Margot lachte. 'Hij zou ons hele huis in beslag nemen.'

'Mooi,' antwoordde Anne. 'Hij zou de boel interessant maken.'

'En hoe denk je dat onze moeder zou reageren? Als hij op een stoel zou gaan zitten, zou ze hem de deur uit gooien.'

De meisjes lachten bij het idee dat die gigantische hond door hun moeder zou worden gecommandeerd. Edith Frank stond erop dat hun huis altijd schoon en

netjes bleef, en ze zou nooit hondenharen of modderige pootafdrukken toestaan. Hun appartement bevond zich in een nieuw gebouw in een fijne buurt met veel Joodse inwoners die gevlucht waren voor het naziregime in Duitsland. Er waren tientallen nieuwe appartementengebouwen in de buurt, waaronder het hoogste woongebouw van Amsterdam, dat de Wolkenkrabber werd genoemd en dat zo veel verdiepingen had dat de kleine kinderen uit de buurt zeiden dat de bovenste etage tot de hemel reikte. Mensen beweerden dat je elke ster boven je kon zien als je in de hoogste appartementen woonde. 's Avonds, als de zusjes Frank op de trap voor hun appartement zaten, konden ze lichtjes zien flakkeren in kamers die boven de hoogste bomen leken te zweven.

‘Als we naar Oase gaan, trakteert iemand ons misschien wel,’ opperde Anne, want al had ze zelf geen geld, er waren vaak wel jongens die een ijsje voor meisjes wilden kopen. Anne was jong, volgens sommigen misschien te jong voor de jongens, maar ze vond het leuk om te flirten, en wat kon dat nou voor kwaad?

‘We mogen geen cadeautjes van vreemden aannemen,’ zei Margot streng tegen haar zusje. Ze wist niet waar Anne haar lef vandaan haalde en soms wilde ze dat ze zelf ook wat dapperder was. Ze kon zich niet herinneren dat ze ooit iets had gedaan wat niet mocht.

‘Een ijsje is geen cadeau,’ zei Anne eigenwijs. ‘Het is een behoefte. En er is niks mis met vriendschap.’

‘Anne.’ Zelfs Margot, die toch heel makkelijk in de omgang was, werd weleens moe van het gedram van haar zusje. ‘Vandaag niet.’

‘Best,’ zei Anne, en ze ging voor Margot lopen. Ze waren geen vriendinnen, alleen familie, en Anne wist zeker dat ze Margot nooit als vriendin zou hebben gekozen; ze waren zo ontzettend verschillend.

‘Je kunt me lekker toch niet pakken,’ riep Anne over haar schouder, en ze ging ervandoor. ‘Op een dag zou je willen dat je naar me geluisterd had en meer lol had gemaakt.’

Margot deed haar best om op haar zusje te letten, maar Anne deed altijd waar ze zelf zin in had. Ze was opmerkelijk en had belangstelling voor onderwerpen waar ze op haar leeftijd eigenlijk nog niks van zou moeten weten. Hoe meer ze wist, hoe meer ze in de war raakte door de manier waarop de wereld om haar heen werkte. Waarom kregen mannen meer vrijheid dan vrouwen? Waarom werden mensen verliefd? Hoe gebeurde dat, en wanneer zou het haar overkomen? Waarom was hun familie weggegaan uit hun huis in Duitsland? Waarom was er zoveel haat in de wereld?

Margot was een uitmuntende leerling, ijverig en vriendelijk en sportief, en ze was een gewaardeerd lid van de roeivereniging. Ze zat op een middelbare school met leerlingen van alle religies, met slechts vijf Joodse meisjes in een klas van dertig of meer leerlingen. Anne, die eigenlijk Annelies Marie Frank heette, ging naar een montessorischool in de Niersstraat, een heerlijke plek waar leerlingen mochten schrijven en tekenen wanneer ze daar zin in hadden, en met lessen die uitgingen van een methode waarbij kinderen werden aangemoedigd zichzelf te uiten. De ouders van de meisjes wisten dat hun jongste dochter de vrijheid nodig had om zichzelf te zijn; ze kon niet lang stilzitten en besteedde alleen aandacht aan de onderwerpen die ze leuk vond. Waarschijnlijk zou ze het niet goed hebben gedaan in de lessen die Margot volgde. Annes school voelde als een betoverde plek voor mensen met een levendige fantasie. Er stond een enorme kastanjeboom op het schoolplein en sommige mensen geloofden dat je wens uitkwam als je de bast van de boom aanraakte, maar alleen als je je ogen dichtdeed en er echt in geloofde. Anne geloofde in dat soort dingen, ze was dol op sprookjes en mythen. Ze wist zeker dat sommige meisjes hun eigen pad konden maken, hoe donker en diep het bos ook was.

‘Ik wens dat ik alles kan zijn wat ik wil zijn,’ fluister-

de Anne terwijl ze haar handpalm tegen de boom op het schoolplein legde. ‘Ik wens dat ik mezelf kan zijn.’

Margot en Anne woonden al in Amsterdam sinds Anne vier was, toen de familie uit Duitsland was gevlucht. In Nederland mochten Joden nog steeds komen wonen, terwijl andere landen, zoals de Verenigde Staten, maximaal aantallen hadden bepaald om vluchtelingen buiten te houden, ook al werden de omstandigheden van Joden in Duitsland erger toen de nazivervolgung steeds wreder werd. Nederland was in de vijftiende en zestiende eeuw een toevluchtsoord geweest voor Joden die waren gevlucht voor de Spaanse en Portugese inquisitie. Het was een land waar gelijkheid altijd belangrijk was geweest, en waar de Joodse bevolking in 1796 volledige burgerrechten had gekregen en vrij mocht wonen in een stad die zowel mysterieus als praktisch was, een wereld die in de winter bestond uit ijs en in de lente uit tulpen. In die tijd stroomde Amsterdam over als het vloed was; de stad was gebouwd op moerasgrond en mensen droegen klompen zodat ze door de modder konden lopen als ze hun akkers bewerkten. Nu was Amsterdam omringd door honderdvijfenzestig grachten, met ontelbare bruggen die over de waterwegen waren gebouwd, want het moerasland was honderden jaren geleden leeggepompt door rijke kooplieden die er daarna hoge, elegante

grachtenhuizen met sprookjesachtige gevels hadden gebouwd. Mensen die erlangs liepen konden zich zo voorstellen dat ze een verhaal binnen waren gelopen, waarin de goede mensen werden beloond en de slechte mensen werden opgesloten in de torens, waarna de sleutel in het donkere water van de grachten werd gesmeten.

Anne bleef graag staan om in de gracht te staren. Soms dacht ze dat ze iets kon zien wat andere mensen niet zagen. Daar, in het stilstaande water, stelde ze zich voor dat ze stukjes van het verleden van de stad zag. Bakstenen van huizen die waren ingestort, een ketting die een edelvrouw had verloren, een zilveren vis die al honderd jaar in de grachten zwom.

‘Je bent een dromer,’ zei Margot altijd tegen haar zusje, want als Margot in de grachten keek, zag ze alleen maar vies water en eenden die voorbij peddelden. Ze zag boten die spullen bezorgden en af en toe een statige witte zwaan, die veel te trots en te ijdel was om ook naar haar te kijken.

Als Margot dat soort opmerkingen maakte, wist Anne dat je zelfs als zussen op een heel andere manier naar de wereld kon kijken. Het ‘hier-en-nu’ en het ‘wat zou kunnen’. Wat was het saai als je geen fantasie had en je alleen maar kon zien wat er hier-en-nu voor je neus stond. Ze dacht aan het sprookje ‘Sneeuwwitje en Ro-

zerood', een verhaal over twee zussen die in elk opzicht verschillend waren, net zoals Margot en zij. Anne dacht soms dat haar lievelingswoorden 'Er was eens' waren, ook al zei haar moeder altijd tegen haar dat ze wakker moest worden en meer aandacht aan haar huiswerk en haar huishoudelijke klusjes moest besteden en niet altijd met haar neus in een van haar boeken moest zitten. Maar de vader van de meisjes, Otto Frank, die ze soms liefkozend Pim noemden, las heel graag, en wat was daar mis mee? Hij begreep Anne, zelfs als haar moeder haar niet begreep.

Dromen zijn het begin, zei hij altijd tegen Anne. Het zijn de verhalen die we onszelf vertellen.

Annes beste vriendin op de montessorischool was Hannah Goslar, die Hanneli of soms Hanne werd genoemd. Beide meisjes hadden hun jongste jaren in Duitsland doorgebracht en ze fluisterden vaak tegen elkaar in een taal die niet veel kinderen uit hun klas verstonden. De twee vriendinnen brachten heel veel tijd samen door, want Hanneli woonde ook in de Rivierenbuurt. Al gauw betrokken ze nog een meisje bij hun vriendschap, Susanne, die Sanne werd genoemd. Anne, Hanne en Sanne. Ze dachten dat het door het lot was bepaald dat ze beste vriendinnen met rijmende namen werden, en ze zouden